

Třetí poslechový večer: Když odejdou vnoučata

- debata s autorem Radimem Nejedlým

Mladí rumunští Češi odcházejí za prací do České republiky, proto Oblastní charita Hodonín zřídila pro tamější stárnoucí populaci pečovatelskou službu. V českých vesnicích v rumunském Banátu natočil dokument Radim Nejedlý. (ČRo)

student: Jak se po letech změnil váš autorský pohled?

Radim Nejedlý: Asi o 99,9 %. Dneska bych to udělal úplně jinak a hlavně bych si vybral úplně jiné téma. Protože mi přijde daleko zajímavější to, jak se Banát stává čím dál víc populárnější, je tam ten festival a svým způsobem se to všechno o čem dokument je, tím, že tam jezdí šest až sedm tisíc lidí ročně, podepíše na místní kultuře. Přinejmenším bych to o to téma doplnil, s tím, že ta kultura tam stárne a my se na ni jezdíme dívat jako do skanzenu. A přitom to není malé množství lidí, co tam jezdí a lidi v Banátu jsou velmi pohostinní a dokážu si představit, jak to tam vypadá, když přijede partička a vypije tam pět šest jejich pálenek. Zajímalo by mě, jaký vliv ta neustálá česká turistika na Banát vlastně má.

student: Co byste změnil na struktuře dokumentu, když pomineme téma?

Radim Nejedlý: Já jsem se skrze ty scény s péčí o lidi snažil, to se mi po těch deseti letech ještě vybavuje, poskládat obrázek dojmů o tom, co tam ta charita vlastně dělá. Prožitek toho jaké to ta je – jednotliví staří lidé, samota... možná bych tam teď přidal několik dotazů a praktických informací. Nevím, jestli by to uškodilo nebo ne, ale také bych šetřil s hudbou, použil bych více nachytaných zvuků... Asi bych to udělal trošičku jinak.

Jan Hanák: Tys tam byl poprvé, když jsi to točil?

Radim Nejedlý: Jo...

Jan Hanák: A jak dlouho?

Radim Nejedlý: Asi čtyři dny.

student: Já nemám dotaz, ale takovou poznámku. Do Banátu jezdím od roku 2017, byla jsem tam asi čtyřikrát a myslím, že od roku 2012, kdy jste to točil, se situace mohla úplně radikálně otočit. Nevím, jestli se změnilo to téma samoty těch lidí, které jste točil. Že tam žijí staří lidé a mladí ne, to tam zůstává. Ale objevila se nová stránka, že tam jezdí turisté – mnoho jich tam jezdí pravidelně na léto, nebo si tam koupí domeček, ale není to, že by tam žili. V něčem se ta situace sice změnila, ale v něčem zůstává stejná.

Radim Nejedlý: A vy jezdíváte kam?

student: Tak různě Bígr, Gerník, Svatá Helena, Rovensko... Jezdíme na expedice a jdeme od vesnice k vesnici.

Jan Hanák: Ne, že bych sem úplně chtěl vnášet sebe, ale před nějakými pěti šesti roky jsem točil dokument o Banátu. Byl jsem ve stejné situaci, v jaké si byl ty – byl jsem tam poprvé a točil jsem s kamarádama fotografama týden v Šumnici. To je vesnice od těch ostatních trochu vzdálenější, tam turisté nejezdí. Témata tam jsou podobná, ale pro mě bylo zajímavé a chápu tě, Radime, že poprvé člověk točí, co na první pohled vidí. A vylidňování a obrovské a do očí bijící. Když tam ale člověk jezdí víckrát, tak to (a vyzní to blbě) není tak temné a smutné, jak by se mohlo zdát. Jsou tam motivy, které mají šanci žít...

Radim Nejedlý: Když jste se ptala, co bych udělal jinak, tak teď jsem si chtěl nafackovat za tu sugestivní otázku: „Myslíte si, že Banát umírá?“ Když jsem to slyšel, měl jsem chuť si dát facku, teda upřímně.

Jan Hanák: Tohle teda nezajímá jenom mě, mám to tady v různých otázkách od studentů, co připravovaly tento cyklus... Jaký vůbec byl tvůj záměr s tím, že tam nejsi přítomný jako průvodce, ale občas se tam objevíš a nějaká tvá otázka tam zazní? Pracoval jsi s tím nějak systémově?

Radim Nejedlý: Více méně jsem to chtěl minimalizovat. Dával jsem to jen tam, kde jsem se tomu nemohl vyhnout – kde musela zazní otázka, abych tam dostal odpověď. Jinak jsem chtěl opravdu vytvořit obrázek nebo koláž a takový byl postup.

Jan Hanák: Kdybys to měl sám nějak pojmenovat, jakou kompozici jsi zvolil?

Radim Nejedlý: To se těžko pojmenovává, navíc je to deset let. U mě to spíš byla taková intuitivní práce...

Jan Hanák: No a oslovila tě ta charita, abys s nimi jel nebo to byl tvůj nápad nebo jak?

Radim Nejedlý: To už si upřímně taky nepamatuju. Nevím, jestli jsem se s někým z nich nepotkal a neřekl si, tyjo Banát, to je hrozně zajímavý, nebo... Asi to padlo v nějakém rozhovoru, že si s nima můžu sednout do auta a rovnou to natočit, asi to tak bylo...Ale nechci lhát, je to deset let.

Jan Hanák: Protože tys to postavil tak, že tam jedeš s lidma z charity, docela se zvučnými jmény a že to bude strukturované jejich prací a těma lidma na místě...

Radim Nejedlý: To pro mě bylo stěžejní, protože to bylo do Dobré vůle (*takové okno v Českém rozhlase, svázané s dramaturgyní Lenkou Svobodovou – půlhodinové dokumenty, které měly vycházet z tématu dobré vůle a odtud to propojení – pozn. Jan Hanák*), která se potom vyprofilovala trošku jinak, ale v tu chvíli pro mě byla stěžejní ta pomoc. Více méně jsem se od toho tématu odrážel a více méně mě i svazovalo.

Jan Hanák: Takže, jedu do Banátu, je to zajímavý, je tady nějaká charita... Měl jsi nějak dopředu promyšlené, co tam chceš točit?

Radim Nejedlý: Chtěl jsem točit to téma pomoci. To bylo primárně dáno – dobrá vůle, Češi pomáhají Čechům v Banátu a vlastně mě na tom fascinovalo to, přinést tu banátskou češtinu do toho dokumentu. Teď, když to posloucháme, tak zas tak odlišně na poslech nezní. A potom to téma stárnutí. Ty témata jsem tam chtěl dostat a pak pomoc. Jakým způsobem té stárnoucí generaci pomoci, takhle zpětně při poslechu mi přijde, že ta pomoc není zas tak malá.

Jan Hanák: Když jsem tam jel já poprvé, tak jsem si říkal, budu jim rozumět? Oni mluví česky, to je jasné, ale jak třeba melodicky bude ta čeština ovlivněná rumunštinou a tak. To jsem netušil, že oni nemluví rumunsky, je to pro ně druhý jazyk, podobně jako to bylo u nás v některých vesnicích s němčinou. Ale říkal jsem si, jestli si nebudu muset navykát a hned v první vesnici jsem narazil na tak krásnou knižní češtinu, ještě s obraty jako „nikterakže“. To se mi hrozně líbilo.

Radim Nejedlý: Já jsem právě čekal na dotaz na rozdíl těch dvou češtin, ale jak jsem to slyšel, tak jsou si velmi blízké, i když ta jejich je starší...

Jan Hanák: To mi úplně připomnělo některé věci ze Šumnice, protože je také dobré vědět, že v tom kraji, co vesnice to trochu jiné výrazy. Žijí tam dvě stě let, to znamená, že výrazy, co v češtině vznikly až poté – veškerá průmyslová revoluce a výrazy, které s tím vznikaly, tam vznikly nezávisle. Například v Šumici, protože jsem tam byl s fotografama, takse tam hodně fotilo, takže v Šumici se řekne fotografovat „vyrážet“, ve Svaté Heleně pak prý „malovat“ – to mi přijde logičtější. Nebo my říkáme rožnout, česky se to říká rozsvítit a v Šumici se říká „napálit“, což je taky logické žejo, takové drobnosti. Taky jsem se jich ptal, jakto, že je ta jejich čeština tak krásná a oni, že „no, my jsme tady měli v šedesátých letech učitele z Čech a on nás napravil!“ ... Ale zpátky k tvému dokumentu, ty jsi měl nějakou představu, asi jsi dopředu věděl, že ta ta populace stárne a tak, jedeš tam s charitou a říkáš si, jo mám téma. A teď jsi tam přijel, začal jsi chodit s lidma s charity a sbírat materiály... Nastala nějaká situace, kdy sis řekl, tak tady je něco zajímavějšího nebo tady půjdu jinudy? Nějaké překvapení, které tě v tom natáčení posunulo jinam, než jsi zamýšlel nebo než jsi chtěl?

Radim Nejedlý: Honzo, je to deset let... Asi si na nic nevzpomenu, ale asi se to stalo... Netuším, mezi tím jsem dělal spoustu věcí a to samotné natáčení je už hodně daleko.

Jan Hanák: Mně se líbil ten závěr, jak jsi tam měl pana Drexlera. Já ho znám, protože jeho maminka je paní Toninka ze Šumice – taková zpěvavá paní, které je všude plno, moc věcí jsem s ní natočil... Jednou mi na návsi říká, že už musí jít, že musí jít dělat malajek, česky je to prý mehlspeise. Tak říkám, Toninko, to není česky, ale německy, ale pochopil jsem, že jde dělat moučník. Toninka je taková vtipná... Tak se mi to spojilo, že on je jeden z těch lidí, co tam velmi oživují toho místního českého ducha. Je to učitel a je relativně mladý – tedy mého věku třeba (*smích*). Když vezmeme průměrný věk v Šumici tak jo...

student: Já jsem se chtěla zeptat a doufám, že si teda vzpomenete... Po té formální stránce – na mě to tak působilo, že respondenti z té oblasti tam nefigurují přímo tak, že by popisovali ten problém, spíš jako taková kulisa... Zajímalo mě, jestli to byl záměr, nebo jste začal natáčet a zjistil, že vám toho fakticky moc nepopíšu, a tak jste si musel pomoci těma výpověďma lidí z charity a tak?

Radim Nejedlý: Já jsem chtěl udělat obraz té stárnoucí populace spíše jako by to byla malba té situace. Proto se tam objevuje tolik těch výpovědí těch lidí, proto tam byl ten tlakoměr – jak jde za jedním za druhým... Ve všem jsem tam já sám vnímal prvky té komunikace. Jak přijdou do toho domu, tam je ta stará paní, ten starý pán a najednou skrze ten tlakoměr se nějak rozvíjí to povídání... Musel jsem si trochu pomoci tím, co mi tam řekli, aby to dostalo nějaký faktičtější obsah a trochu to zarámovalo ten obraz, co jsem se snažil vytvořit. Takový byl záměr, jak říkám dneska bych to udělal jinak. Asi.

student: Právě mě zajímalo, jestli to byl záměr. Představovala bych si, že když člověk přijede na místo, tak mu ti lidi popovídají jaká je jejich situace a jak je to hrozný, že lidi odcházejí a pak ty odpovědi zas tak moc faktický nejsou, tak si musím pomoci. Ale jestli to byl váš záměr...

Radim Nejedlý: Asi jsem to považoval za nutný to takhle zarámovat. Nicméně možná bych to teď udělal opravdu jinak, že bych nabral ještě víc výpovědí těch lidí, třeba i zbytečných a udělal tu stavbu, ze které by ten obrázek stárnoucí populace vzešel jinak. Bez toho aniž by tam zaznívaly ty čísla a tak dál. Nevím, musel bych tam jet znovu.

student: Na mě to takhle působilo trochu jako o nás bez nás. Vlastně mluvíte o nich, ale ta otázka přímo na ně jak to vnímají, tam nezazněla – že by to vyprávěli oni.

Radim Nejedlý: Ono tam zaznělo, že oni všichni odešli... Ty výpovědi se hodně opakovaly a já jsem to tam zas tolikrát opakovat nechtěl...

Jan Hanák: Ono to nebylo jen o nás bez nás. Taky tam hraje roli to, že ty výrazné respondentky, které to celé provázely – ty charitativní pracovnice – jsou místní. Je tam trochu zavádějící ta čeština, ale když řekne „oxydžen“, tak to člověku dojde, že je místní. Ale mohlo to být zavádějící, že je tam za charitu a ještě mluví česky a přijela s nimi...

Radim Nejedlý: To byla jedna z věcí, které jsem chtěl docílit, aby bylo vidět, že tam ta charity docílila nějaké změny v těch vesnicích... Jsou tam pečovatelky, ukázali jsme si, jak to prakticky funguje, pak tam ta paní vypráví, jak musela třikrát za noc k někomu vyběhnout – od mrtvého až po umírajícího...

Jan Hanák: Byly tam i některé drsnější momenty. Já toho Salajku znám a přiznám se, že mě tak trochu štvě, jak si tam přijde a ptá se, jestli potřebují nějaké plínky a ona mu řekne, že ti dva, co je potřebovali, tak už umřeli... To bylo takové dost drsné.

Martina Pouchlá: Já bych navázala na okolnosti vzniku... Jelikož je tohle příklad dokumentu, co vzniká v omezeném čase a na místě – jak dlouho jsi natáčel a kolik materiálu vzniklo? Ptám se vždycky, aby měli studenti představu jak náročná ta dokumentaristická práce vlastně je. Často dokumentaristi točí kontinuálně několik měsíců, někdy si ještě nejsou jistí, jestli mají všechno, ale už mají deadline a posílají do střížny. Tady Radim vyjel a věděl, že co natočí, to natočí... Tak kolik jsi toho stihl?

Radim Nejedlý: Bylo to v tomto ohledu hodně náročné, protože jsem si nabral velké množství materiálu. Kolik to bylo hodin, to asi neřeknu, ale čtyři dny záznamu... Pak jsem se tím musel probírat, prostřihávat atd. bylo toho poměrně hodně, protože jsem věděl, že se tam už nevrátím, ale posléze jsem zjistil, že 80 % toho byly zbytečnosti. Opravdu jsem nabíral, co mi přišlo pod ruku.

Martina Pouchlá: A mohl bys trochu říct, jestli ses na to nějak speciálně připravoval? Protože jiná je samozřejmě práce, když dokumentarista pracuje v Česku a jiná, když takhle někam vyjede a nemůže si potom domů skočit pro ten zapomenutý mikrofon nebo baterku a podobně. Tak jak je náročné natáčet v zahraničí a ještě v podmínkách ne úplně civilizace?

Radim Nejedlý: Měl jsem s sebou plný batoh baterek, dva mikrofony a jedno nahrávací. Byl jsem tak trochu pojištěný, kdyby se něco pokazilo, ale to jedno nahrávací jsem risknul, upřímně. Doma pak rešerše a tak.

Jan Hanák: A nenapadlo tě potom ve střížně, že sis říkal, kurňa, tady jsem měl jít hlouběji?

Radim Nejedlý: Asi tisíckrát, ale to mě napadá vždycky.

Jan Hanák: No, ale teoreticky, kdyby to bylo tady někde za rohem, tak by ses tam mohl ještě vydat... Děláš to vůbec? Vracíš se a dotáčíš obecně?

Radim Nejedlý: Jo, dělával jsem to...

Jan Hanák: My jsme to tu řešili minule, že někdo dotáčí a někdo ne... Já teda spíš ne, prostě co mám, to mám a hotovo.

Radim Nejedlý: Já, když jsem zjistil, že mi ten materiál do celkové kompozice nestačí, tak jdu za třeba jiným hostem, nebo za stejným hostem ještě jednou, abych si nějakým způsobem doplnil ten obraz, kterého tam chci docílit.

student: Já bych se ještě chtěla zeptat na ten docela hodně výrazný hudební prvek. Mělo to tam pro vás osobně nějakou funkci?

Radim Nejedlý: Byla to hudba z toho místa. Pro mě to byl čistě kulturní prvek toho místa, který jsem tam chtěl dostat a nechtěl jsem použít nic jiného. Jak jsem řekl, dneska bych použil daleko míň té hudby a víc zvuku. Možná bych to ještě více uvedl, aby bylo jasné, že to je autentický zvuk – je tam nějaký pán s harmonikou, řekne pár slov a začne hrát.

student: A z hlediska celkové kompozice? Ono se to tam prolínalo víckrát...

Radim Nejedlý: Pro mě to tam dodává tu atmosféru toho místa.

Jan Hanák: Jo, já tomu rozumím. Moje zkušenost ze Šumice je, že je tam ten akordeon hodně přítomný. Jestli něco, tak akordeon... tak jsem to četl já, ale nevím, jestli to tak čte i někdo, kdo tam nikdy nebyl.

Radim Nejedlý: Mě to taky přišlo hodně výrazné. A to, jak se to táhlo celým dokumentem a nebylo to tam nijak představeno, že to je autentická hudba, tak bych to teď přece jen udělal jinak...

student: Já se přiznám, že mi to došlo, že to je místní muzika. Ale vnímala jsem to jako kontrast v tom, že ta hudba je dost hlasitá a dost veselá a přitom vypovídá o docela smutné skutečnosti.

Jan Hanák: A dobrý nebo blbý kontrast?

student: To ne, spíš jsem se nad tím jen tak zamyslela, jestli to bylo schválně nebo mimoděk. Je to takové trochu zarážející.

Radim Nejedlý: Já mám tyhle kontrasty někde rád – když na místě zní veselá hudba, ale situace veselá není. Za mě tohle konkrétně funguje, ale jak jsem řekl, dal bych tam té hudby míň. Ale i dneska se mi na tom ten kontrast líbil...

Jan Hanák: Musím říct, že mě taky.

student: Mě přišlo, že tam ta hudba tak dobře seděla, dobře to doplňovala. Nepřišlo mi, že by to tam nepatřilo... Fungovalo to tam dobře.

Jan Hanák: Já mám poznámku. Když jsem poprvé přijel do Šumice, tak člověk na první pohled vidí oživilou historii. Je to vlastně úžasné. Pro nás, česky nebo slovensky mluvící – je tam také spousta slovenských vesnic, je to výjimečná věc. Pro Američana je to normální, že někam přijede kamkoliv na světě a tam někdo mluví anglicky, ale pro nás ne. Pro nás je to výjimečné, ještě v Srbsku je jedna malinkatá oblast, kde se mluví česky, ale jinde ne.

Radim Nejedlý: On je to bezmála surreální zážitek, protože jedeš na místo, které vypadá úplně jinak, jedeš 800 kilometrů autem a najednou tam lidi mluví česky. To bylo neskutečné.

Jan Hanák: Ještě jsem chtěl říct, že když jsem tam byl poprvé, tak jsem viděl ty kroje, ty český šaty jak oni říkají, a byl jsem tam s fotografama, se studentama. Na první dobrou lidi vždycky fotí tu zajímavost a svým způsobem je to kýč. Teprve až později zjistíte, že oni sice nosí český šaty, ale jde Toninka po návsi a z věrtochu vytáhne starobylý telefon, že prý cinká. Tak to zvedne a ona jí volá paní máma Matylda z druhé strany návse, že už má to mlíko přichystaný. Nebo Tony, jeden mladší dělá nádherné nůše a známá z fotografického muzea z toho úplně slintala, ale oni je oni nedělají dodneška nůše proto, aby vytvářeli živoucí etnografický

muzeum, ale proto, že je to funkční. Dokonce v tom nosí obědy v kastrůlkách na pole. A protože to furt používají, tak do té nůše z přírodních materiálů vpletou kus plastu, protože je to barevné a vypadá to hezky. A to je na tom to dobré a nakonec zajímavé – nedělají to, aby byli muzeální, ale že se jim to líbí a funguje to. Není to oživlá historie, ale současnost. Nejsou to žádní naši oživlí předkové... Ale mám tady ještě otázku od studentů. Jsou lidé v Banátu zvyklí na mediální pozornost? Jaké to bylo s nimi natáčet? Byli překvapení, když jsi tam přišel s tím rekordérem?

Radim Nejedlý: Ono to šlo vždycky pomalu. Nejdřív jsme je navštívili, dali si tu jejich slivovici a pak se začalo povídat. Bylo to přirozené a nebyli překvapení, nic takového jsem tam necítil. Oni věděli, že se to stane a stalo se to.

Jan Hanák: Super. Po velmi dlouhém úvodu, velmi jasná odpověď. (smích)

student: Je tam nějaký rozdíl v tom, jak byli na mediální pozornost zvyklí před deseti lety a jak je to dneska, s turismem a festivalem?

Radim Nejedlý: To nevím popravdě. Já jsem tam byl jenom jednou, pak už ne.

student: Já si myslím, že jo, že se to změnilo, protože teď se tam toho točí spousta. Jezdí tam mnohem víc lidí, ale ještě je to v každé vesnici jiné. V Eibenthalu, kde se každý rok pořádá ten festival, tak to je úplně něco jiného – část roku ti lidé vyloženě žijí tím turismem, ubytovávají, prodávají svoje výrobky a produkty a jsou zvyklí, že se o to všechno začala zajímat veřejnost a zpopularizovalo se to. Ne každému se to líbí, ale část lidí je ráda, že se to děje, protože Banát teď spíš ožívá, než umírá, ale rozhodně nebude stejný než před deseti lety. Bude fungovat jinak, ale neumře.

Jan Hanák: Bavili jsme se o tom, jestli neměli problém s tím, že jsi s nima točil. Ale chtěl jsem se zeptat na tvoji zkušenost. Někdy to může být složité, když člověk ví, že je natáčený, tak se chová trochu jinak... Bylo pro tebe složité vytvořit s lidmi z Banátu atmosféru nějaké přirozené situace?

Radim Nejedlý: Ono to bylo člověk od člověka. Někdy to chtělo čas, ale přišlo mi, že většinou byli srdeční a otevření... Někde jsem viděl, že jim musím dát ještě trochu čas, aby mi něco řekli a povídali jsme si méně zacíleně. Ale neměl jsem problém s tím, že by byli tak nějak uzavřenější, než bych byl zvyklý.

Jan Hanák: Dával jsi jim to pak poslechnout? Posílal jsi jim to nějak?

Radim Nejedlý: Ne, to ne. Ani to nijak nechtěli, ani jsem to pak nedělal upřímně... Ani mě to nenapadlo.

Jan Hanák: Já jak tam jezdívám každý rok, sice teďka to covid trošku porušil, ale jinak jo, tak tam vždycky když odjždíme, děláme takovou lidovou slavnost. Jsou úplně úžasní a mají nás teda moc rádi. Musím teda říct, že mě tam přetáhli úplně účelově jako faráře. To je taky

jeden z nejpřímějších cest jak se dostat úplně nehlouběji. Pro mě bylo úplně fascinující, jak když jsem tam přijel druhý rok, tak mi pan kostelník Sýkora říká, prý velebný pane, tak si představte, že letos na Velikonoce, oni říkají „červený svátky“, tak na Vzkříšení nepřijel farář. Přijel až den po Vzkříšení a že je jde vyzpovídat a oni mu prý řekli, že ne, že za měsíc přijede jejich farář, jakože já. V Šumici je teda kostel se sakristií a k ní je přistavěná farářská setnička s kamnami, to tam v šedesátých letech udělal velebný pán Godol - to byl Uher a ten na Šumici dal! A to mi oni vždycky připraví, takže když tam jedu, tak bydlím v kostele, to nikde jinde nemám. A tam jsem našel vzkaz od jejich současného pana faráře, co tam dojíždí. On je tedy Rumun, ale mši svatou slouží česky, i když jí nerozumí. My spolu na dálku komunikujeme německy, protože to je jediný jazyk, který nás spojuje. Tak on mi tam v té němčině napsal, tak otče, dobře mi je vyzpovídejte, ať jsou připravený! Tak jsem si říkal, že jsem rád, že má nadhled, já bych to tak asi nebral... Ale jinými slovy jsou za to místní hrozně rádi, protože český farář tam nebyl snad nikdy a tím pádem se tam otevírá takový víc osobní vztah...

Martina Pouchlá: Já mám technický dotaz. Tys říkal, že jsi s sebou bral dva mikrofony. Ve všech záběrech, kde jsi slyšet i ty, tak jsi slyšet moc hezky, což není úplně pravidlem. Často, když někdo natáčí, tak počítá s tím, že se vystříhá a na sebe ten mikrofon nenamíří... Točil jsi to tak, že jsi měl dva mikrofony zaráz, nebo jsi to reportérsky předával, aby to tak vyšlo, nebo jak?

Radim Nejedlý: Spíš to byl tenkrát takový vzájemný pohyb mikrofon a Radim k sobě. Nenápadný samozřejmě... Technicky jsem točil vždycky na jeden a ne na dva mikrofony. Takže to byla taková pohotovost a ani doma jsem pak nic nedotáčel, to ze zásady nedělám, protože to prostředí je úplně jiné...

Jan Hanák: Jak jsi říkal, že bys to dneska natočil úplně jinak, tak já jak do té Šumice jezdím každý rok, tak mi fotografové, co tam neustále fotí, víckrát říkali, že bych měl točit dál a já to tak nějak nedokážu. Myslím, že ten jeden týden byl natolik silný, že tam byl cítit ten spirit toho, že to člověk poznává a tím pádem tam ten dokumentarista, který pátrá, vtahuje i toho posluchače. A pak jsem měl pocit, že bych se už jen opakoval a ten nový motiv jsem tam nenašel...

Radim Nejedlý: No, mě by zajímalo to téma, o kterém jsme se bavili – jakým způsobem tam tu společnost v těch šesti vesnicích formuje a deformuje turismus a přítomnost celkem velkého festivalu. Co vím, tak kamarádi tam jezdívají hrát a nejezdí tam málo lidí.

Jan Hanák: On je to zároveň ten typ dokumentu, co je zároveň trochu cestopis. Člověk někam jede a něco chce zaznamenat – to se týká nás všech, co si řeknou, tak co bych tak mohl točit a jedou do nějakého zajímavého místa, do zahraničí. To by bylo taky dobré nějak zpracovat. Samozřejmě od dob Emila Holuba už jsme dávno pryč, kde vyjet si do Rumunských Karpat bylo výjimečné a přinést zprávu odtud bylo zajímavé pro všechny. Dneska, i když jedete do Afriky, tak to nějak samo o sobě moc nosné není – co tam chcete

točit? U tebe bylo zajímavé, že jsi ten dokument zarámoval, a bylo to i slyšet, že tam jedeš s tou charitou a začal jsi už tady. Já to mám shodou okolností úplně stejně, ale není to charita, ale fotografové – začal jsem už tady v kavárně, kde jsem natočil, že mě tam zvou a jedu tam z nějakého důvodu. Teď se chystám s přáteli do Tanzánie a říkám si, že rekordér vezmu s sebou, ale vůbec netuším, co budu točit a jestli to bude dávat smysl. Ok, je tam nějaký silný příběh – kamarád, co tam jezdí, má tam spolužáka faráře, oba studovali v Římě. Potřeboval tam traktory, to bylo vtipné. Tak můj kamarád farář sehnal dva traktory a zjistil, že nejlevnější způsob, jak dostat traktory do Tanzánie je si na ně sednout a dostat je tam po vlastní ose. Což udělal. A řekneš si to je super příběh, ale už se odehrál a nejde natočit! A teď mi řekl, pojed' se mnou, ukáži ti to tam. A v zápětí jsem zjistil, že není důvod, jenom aby mi to tam ukázal, ale že poletíme tureckýma aerolinkama, protože ty umožňují 46 kilo bagáže a on tam potřebuje dostat dva chladiče k traktorům. Říkám si jo, to je zajímavější příběh, ale co bude dál? Já netuším. Na jedné straně si říkám, že to moc nosné není, na dvou chladičích to neutáhnu a na druhou stranu si říkám, ono z toho něco vyleze, pokaždé z toho něco vylezlo a na třetí stranu si říkám, když nevyleze, byla to hezká Tanzánie. Ale přemýšlím o tom, když člověk hledá to téma, tak prostě jet na dovču do exotického místa samo o sobě není téma na dokument. Teď jde o tom tam najít nějaký přesažný prvek, nebo minimálně vědět o něčem, co inspirativního by tam mohlo být. Což to téma stárnutí je z toho Banátu přenesené i k nám a my to taky známe.

Radim Nejedlý: Ale taky je to dneska úplně jiné téma, než bylo před deseti lety. Dneska už je to téma známé. Už bych to dneska netočil toto téma.

student: No, a když jsme to znovu otevřeli. Láká vás to téma turismu na Banátu do té míry, že byste se tam vydal znovu a natočil „pokračování“, ale trochu o něčem jiném?

Radim Nejedlý: No, teď mám dvě děti, takže i kdybych mě to lákalo, tak si to teď časově nemůžu dovolit...

Jan Hanák: Tak pak tam s nimi můžeš jet vlakem na ten festák... Ale napadá tě alespoň teoreticky nějaké téma, co bys tam točil, kdyby to šlo?)

Radim Nejedlý: Jak jsem říkal, to napojení té kultury česko-banátské do kontrastu české kultury, která se tam tlačí z venku. Ono to má nějakým způsobem pomoci tomu místu, ale zároveň to tu kulturu musí měnit. To je téma, které by mě zajímalo, ale je otázka, jestli by bylo nosné. A je otázka, jestli po těch deseti letech je Banát jako takový nosné téma, protože toho o něm bylo napsáno a natočeno hodně...

Jan Hanák: Ale tak zvukově ani tak moc ne, ne? Tak možná ty a já... ještě někdo? (smích)

Radim Nejedlý: To stačí...

Martina Pouchlá: Já bych navázala na to, co se nakouslo – hledání tématu, nebo když člověk už něco natočil, ale ještě neví, co se z toho vyklube... Jestli vy jako dokumentaristi, kteří toho

už mají za sebou spoustu, tak jestli máte něco, co zůstalo nikdy nedokončeno? Protože je fér říci, že se může stát, že nad něčím člověk stráví spoustu času a nakonec z toho nic nebude... Jestli nás Radim nechá nakouknout i do této stránky tvorby, nebo nás překvapí tím, že vždycky všechno dokončil...?

Radim Nejedlý: Já mám asi dva, které jsem se rozhodl neodvysílat a nedokončil jsem je. Jeden byl s Ivou Bittovou, to jsme točili něco jako její portrét a ona pak měla tak málo času, že jsem zjistil, že by ten materiál byl natolik povrchní, že mi nedávalo smysl s tím dál pracovat. A druhý byl s nejmenovaným brněnským hudebníkem, který mi otevřel hodně osobní téma, ale pořád mi to přišlo jako příliš mnoho vzpomínek... A asi bych to dál nerozebíral, prostě jsem se rozhodl to neodvysílat.

Martina Pouchlá: Když říkáš neodvysílat, bylo to už v nějaké fázi prvního střihu, nebo jak moc rozpracované dílo jsi byl schopný opustit?

Radim Nejedlý: Více méně tam nějaký základní střih byl. Pak jsem si říkal, co s tím dál? Budu ještě dotáčet, budu se snažit to nějak dotvořit? S tím materiálem, co mám teď, mi to nedává žádný smysl. A zjistil jsem, že potom nemá moc smysl to ani dotáčet, že to nebyla dobrá cesta, že to téma úplně nefungovalo... A nenašel jsem v ten okamžik žádný klíč, co by mi to umožnil, tak jsem to opustil a skončil. I s respondenty jsem se domluvil, že to tak uděláme. S Ivou Bittovou to bylo obzvlášť náročné, protože jsem chtěl asi víc, než mi ona byla schopná časově dát a byla by z toho taková klasická publicistika, kdy si povídáš se známou umělkyní a nebyli jsme schopní se nějak domluvit na termínech a prostě to nevyšlo.

Martina Pouchlá: Nebyli respondenti zklamaní, že ti nějakým způsobem otevřeli dveře a ve výsledku z toho nic nebylo?

Radim Nejedlý: Nee, ani v jednom případě.

Jan Hanák: Já to mám třeba tak, když ses teda ptala nás obou, že dotáčky opravdu nedělám, prostě něco mám a s tím pracuju. Valnou většinu jsem odvysílal, protože to od začátku tomu vedlo, že to má nějaké místo. Ale mám minimálně dvě věci, co odvysílané nejsou. Jedna proto, protože jsem věděl, že s tímhle člověkem musím točit, i když jsem tušil, že to k ničemu nebude, prostě jsem to točil, aby to bylo zaznamenáno. Je to příběh člověka, který už mezitím stihl zemřít, takže už s ním nikdy nic nenatočím. Nevím, jestli a kdy se to bude dát použít, ale věřím, že si to svoje místo najde, mám toho natočené hodně. Druhý jsem točil Ioni, to byla taková věc, že za mnou kamarádka přišla, že zná ševce na Merhautce. Prostě ševce, co opravuje boty, dneska, chápete to? Víte o někom, kdo opravuje boty, nebo si někdo z vás opravujete boty? Jestli ano, tak je to dost výjimečné a ještě na Merhautce v Brně! Prostě má dílnu v přízemí s velkou výlohou, takové zajímavé místo... No a sama kamarádka mi řekla, že má potíže se synem, jestli bych tam nemohl přijít s tím, že jsem dokumentarista a budu točit dokument, ale jestli někde na pozadí bych nemohl být ten kněz, co mu poradí co s tím synem. Tak s tím za mnou přišla... A jak mi to vyprávěla – švec, odcházející řemeslo, podobné téma jak ten Banát, něco, co už je skoro pryč a zároveň jak mi

o něm vykládala, jak byl třikrát ženatý, starý pán, trochu horolezec, tak mě začal zajímat. Tak jsem tam šel přímo jako dokumentarista s rekordérem, točil jsem tam asi tři čtyři hodiny... Myslím, že nic dotáčet nemusím, mimochodem ta dílna stačila mezitím zaniknout, ale výborné bylo, že na místě se ukázal jako zajímavější člověk než mi ta kamarádka řekla, přirozeně atd. Do toho během té jeho pracovní doby přišli asi tři lidi, se kterými vedl různé debaty – každé jiné a každé zajímavé... To ještě nemám sestříhané, ale určitě z toho něco bude. Prostě to přišlo, vy tam jdete a za pár hodin to je hotový. V podstatě. Na druhou stranu mám jeden dokument, který má zajímavou genezi, vznikl pro Český rozhlas při výročí sto let republiky, tak k tomu tématu a celý vznikl, byl přijatý rozhlasem, zaplacený, ale nikdy ho nikdo neodvysílal...

Radim Nejedlý: Jak se to stalo?

Jan Hanák: Nevím. Ale řeknu vám, že jsem za to docela rád. Protože zpětně si říkám, že to byl takovej vykalkulovaný dokument. Měl dobrý nápad, to jo, ale ta realizace byla taková trochu vykalkulovaná. A řekl bych, že někde v tom meziprostoru reprodukcí dramaturgickém ztratil. Bylo to v době, kdy Dan Moravec odcházel, byl to hodně nový dokument dělaný pro dvojku, ale v té době dvojka přecházela na půlhodinovky, takže si myslím, že se na to prostě nenašlo místo. S tím, že třeba příští rok a pak už nic... Ale je to zajímavé, že se vám nabídne téma, které ani nevíte jak a pak něco, co si vymyslíte dopředu a dopadne to úplně jinak... Jak to máš ty?

Martina Pouchlá: Já mám ve stádiu roztočenosti dva dokumenty, ale stejně je trochu koncipuju jako časosběr, takže ačkoliv jsou dva nebo tři roky roztočené, tak s nima rozhodně nekončím a čekám na další události... Ale vtipné je, že můj první dokument nebyl nikdy odvysílán ani sestříhán, protože se mi stala taková nemilá věc, že jsem všechny soubory měla na flešce a tu jsem ztratila. Tímto taky apeluju na studenty, aby pokud jim na něčem záleží, tak to záložovali a záložovali, protože si myslím, že to byli docela fajn zvuky a mrzí mě, že jsem to ztratila...

Jan Hanák: Víš, co říká biblický Job? Pánbu dal, Pánbu vzal, Hospodinovo jméno budiž požehnáno. Je to taková alternace na buddhistické mandaly. Prostě není to...